TERMINOLOGIA RELIGIOASĂ ÎN DIALECTUL ISTROROMÂN. TIMPURILE LITURGICE

Lucian Miclăuş
(Colegiul Tehnic „Ion I.C. Brătianu", Timişoara)
lmiclaus@yahoo.com

Religious Terminology in the Istro-Romanian Dialect: Liturgical Times
In view of the fact that spirituality is an important dimension of the life of Istro-Romanians, marked by the alternation of feast days and fasting periods, we want to gain an insight into the terminology employed to refer to liturgical times. This category is of the greatest importance for the history of the Romanian language and includes words that are to be found in the basic Romanian vocabulary, some of which go a long way back in Istro-Romanian, such as words of Latin or Slavonic origin.

Keywords: *Istro-Romanian, liturgical times, history of the Romanian language, Romanian vocabulary*

Creştinismul a pătruns de timpuriu pe teritoriul locuit de vorbitorii celor patru dialecte româneşti, Sfântul Apostol Andrei desfăşurându-şi opera misionară între anii 34 şi 47 în Dobrogea de astăzi (Pachia Tatomirescu 1999: 69).

În ceea ce priveşte limbajul liturgic, deşi idiomurile româneşti sud-dunărene conservă termeni bisericeşti de origine latină, asemănători sau identici cu cei din dacoromână, o mare parte este constituită din elemente cu etimon slav sau grec, deoarece vlahii nu au beneficiat de o organizare bisericească proprie decât rareori şi pentru perioade scurte de timp (Bujduveanu 2002: 21.). În consecinţă, deşi au păstrat legea ortodoxă până târziu, istroromânii au ajuns să aparţină ritului apusean[1].

Dat fiind faptul că spiritualitatea constituie o componentă importantă a vieţii istroromânilor, jalonată de alternanţa sărbătorilor şi a zilelor de post din cursul anului bisericesc, în cele ce urmează ne-am propus să prezentăm terminologia utilizată de aceştia pentru timpurile liturgice[2]. Decizia noastră a fost determinată şi de faptul că în această categorie sunt incluse cuvinte importante pentru istoria limbii române, care se regăsesc în fondul principal lexical, unele având vechime mare în istroromână, cum sunt elementele de origine latină (*curåtu, dumireca, nov ån, påştile, ziia de morţ*) sau veche slavă (*mučenic, prâznic, posti, pust*).

Faptele de limbă enumerate mai sus demonstrează rezistenţa deosebită a acestui idiom, care, dintre toate cele patru dialecte ale limbii române, este de departe cel mai supus influenţelor străine, lexemele respective păstrând însă sensurile cu care au fost introduse. Alături de ele întâlnim astăzi şi unele echivalente din croată sau italiană, care au întărit poziţia acestora în cadrul dialectului sau au dat o nouă formă elementelor de origine latină sau slavă veche.

1. Sărbători[3]

V. sl. *prazdnikъ* se păstrează în ir.[1] **práznic**, *-č/ -ć* „praznic, sărbătoare" {J} (MALGI: 146) **prâznic** s.n. (Sârbu-Frăţilă 1998), *-ur* s.n. {J} (Scărlătoiu 1998: 200), s.m. *-č(e)* {Ş}

[1] Cf.: Popovici 1909: 135-138, 141, 144; Morariu 1921: 9-10; Puşcariu 1926: 38-48.

[2] Pentru realizarea taxonomiei am luat ca bază lucrarea Branişte 1993.

[3] Branişte 1993, 138: „În înţeles creştin-ortodox, numim sărbători acele zile liturgice mai importante din cursul anului bisericesc, care sunt închinate comemorării faptelor sau momentelor de căpetenie din istoria mântuirii (ca de exemplu: Naşterea Domnului, Învierea Sa etc.) şi a principalelor persoane sfinte (Mântuitorul, Sfinţii cei mai veneraţi de credincioşi, ca de exemplu Sf. Nicolae ş. a.).".

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

(IHR), *-č* s.m. {Ş} (ALIr: 197), cr. *prâznīk*[2] întărind persistența cuvântului în ir., care cunoaşte şi fenomenul de sinonimie: **blágdan** s. „sărbătoare bisericească” {B, Ş} MALGI: 146, **blagdán** {S}, *-i* s.m {L} MALGI: 146, **blågdan** {N} Scărlătoiu 1998: 200, s.m. {B} IHR, {N}, *-e* {B}, *-i* {L, N, S} MALGI: 146 (< cr. lit. *blâgdān, blàgdān*[3], čak. *blàgdan, blâgdan*[4]).

1.1. Sărbători Domneşti (Praznice Împărăteşti)[5]

1.1.1. Naşterea Domnului (25 Decembrie)

„Ajunul Crăciunului” este redat prin sintagme în care se regăsesc cuvinte romanice şi slave: **bódl'a zi** {C, L} (ALIr: 203) (< semicalc deformat după cr. *Bàdnjī dân*, *bàdnjī (-ā, -ō)*[6] şi lat. *dies*[7]), **víliia bóija** {B, M, N, S, Ş, Şc, T, Z} (ALIr: 203), **víl'a bóija** {J} (ALIr: 203) (< cr. čak. *vîlija bòjža*, *vìlja bôjža*[8])[9].

Pentru „Crăciun” sunt înregistrați doi termeni, unul împrumutat din limbile slave moderne, celălalt din italiană: **bojíč** s.m. Sârbu-Frățilă 1998, **bojíću** {B, J} BA 13: 228, {B, L, N, S, Şc, T} ALIr: 203, **bozíț** {Ş} ALIr: 203, **bojít"** s.m. {G, J} IHR, {C, J, M, Z} ALIr: 203 (< cr. lit. *Bòžić*[10], čak. *bòžić*[11]) şi **natále** s. {J} BA 13: 228 (< it. *Natale*).

Slujba religioasă din dimineața Crăciunului este numită **zórnița** s.f. (Mării 1969: 54, Sârbu-Frățilă 1998) (< cr. *zórnica*[12]).

„Sfânta Liturghie din ziua de Crăciun” poartă denumirea de **bojićńácu** s.m. {B, Ş} BA 13: 228 (< cr. lit. *bòžićnjāk*, kaik. *bòžićnjâk*)[13].

Pentru asigurarea unui cadru festiv şi istroromânii fac anumite pregătiri, unele care au caracter general astăzi în creştinism (împodobirea bradului), altele fiind specifice ritului catolic (amenajarea unei machete care reprezintă naşterea lui Hristos).

Bradul de Crăciun este denumit printr-o sintagmă, **borí̯ț̯u za bozíț̯** s. com. {Ş} ALIr: 203 (< cr. *bôr*[14] + suf. *-iț (-ici)* + cr. *za*[15] *Bòžić*), şi un cuvânt, **i̯él'va**, *i̯él'v* s.f. Sârbu-Frățilă 1998 (< cr. *jêlva*)[16].

Ieslea, machetă reprezentând naşterea lui Hristos, este numită prin trei termeni de origini diferite: **i̯åsle**, *-e* s.f. {Şc} ALIr: 204, **i̯åslę** s.f. {N} ALIr: 204 (< v. sl. *jasli*)[17], **i̯áslițe**, *-e* s.f. {J} ALIr: 204, **i̯åslițe**, *-e* {S} ALIr: 204 (< cr. *Jàslice*)[18], **i̯åsliț̯a**, *-e* {B, C, L, M, T, Z} ALIr: 204 (< cr. čak. *jàslica*)[19] şi **prejépio**, *-pii* s.m. {Ş} ALIr: 204 (< it. *preș̀èpio*[20])[21].

1.1.2. Botezul Domnului (6 Ianuarie)[22]

---

[1] Ca şi în dr. *práznic* (cf. DEX[2]).
[2] Cf. HER.
[3] Cf. DSR.
[4] Cf. ALIr: 197.
[5] Vezi nota nr. 3.
[6] Cf. DSR „de ajunul Crăciunului, care se referă la ajunul Crăciunului”.
[7] Cf. DEX[2].
[8] Cf. ALIr 203.
[9] Cr. čak. *vîlija*, *vìlja* < it. dial. *vilia* (cf. VG) < lat. bis. *vigilia* (cf. DEI).
[10] Cf. HER.
[11] Cf. ALIr 203.
[12] Cf. DSR.
[13] Cf. HER lit. „pâine mare (care se pregătește) de Crăciun”, kaik. „(pop.) purcel (care se taie) de Crăciun” (traducerea noastră – L.M.).
[14] Cf. HER („pin”).
[15] Cf. HER („pentru”).
[16] Cf. DSR.
[17] Etimonul este valabil şi pentru dr. *iésle* „jgheab în care se dă de mâncare vitelor (în grajd)” (DEX[2]).
[18] Cf. DSR.
[19] Cf. ALIr 204.
[20] Cf. VG.
[21] < lat. *praesepium o praesepe* (IDDLI).
[22] Branişte 1993, 163: „Epifania, Teofania, Bobotează (sl. *bogu* + lat. *baptizare*)”.

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

Pentru „Bobotează, Botezul Domnului” sunt utilizate substantive compuse: **tréi cråľ** {L, N, Ş, Z} ALIr: 204-205, **tri cråľ** {B, C, M, S, T, Şc} ALIr: 204-205, **tricråľi** {B} BA 16: 122, **svéta tri cráľa** {J} ALIr: 204-205 (< cr. čak. *tri krȍlji*[1], prima variantă fiind un semicalc, în care întâlnim rom. *trei, tri* (<lat. *tres*), la ultima adăugându-se cr. *svêt (svéta, -o)*[2]).

1.2.3. Duminica Floriilor

La istroromâni această sărbătoare este indisolubil legată de „ramura de măslin”[3]: **úlica**, *-ke* s.f. {B, C, J, L, M, S, Şc, T, Z} ALIr: 209, **úlike**, *-e* {N, Ş} ALIr: 657 (< cr. čak. *ùlika*[4])[5].

Pentru praznicul în sine[6], sunt utilizate cuvinte derivate din cr., precum şi unul moştenit: **úličnița** s.f. {J} ALIr: 208-209, **úlițnița** {B, C, L, M, N, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 208-209, **úlična dumíreca** s. comp. {L} ALIr: 208-209 (< čak. *ùlika* + *-nica* + lat. *domenica*[7], *uličnica* < *uličĭnica*, *ul* + *-ič* + *-ĭnĭca*).

1.2.4. Sfintele Paşti

Pentru marea sărbătoare a creştinătății, lat. *pascha, -ae* s-a păstrat în ir. **påstile** s. „Paşti” {Ş} ALIr: 208, **påştile** s. „Paştele” {N} Scărlătoiu 1998: 200[8]. Termenul moştenit este dublat de **páscua** s.f. {J} BA 13: 228 (< it. *Pasqua*)[9]. Influența cr. este însă mult mai pregnantă, după cum dovedesc: **vazắm** s. {J} BA 13: 228, {J} ALIr: 208, **vazắm** s.m. {J} IHR, **văzắm** {B, C, L, M, N, S, Şc, T, Z} ALIr: 208, **vâzắm** s.m. şi pl. {B}, *-ure* s.n. {B, Ş} IHR 211, **vozému** s. art.{B} BA 13: 228 (< cr. *Vazam*)[10].

Tot din cr. provine şi sintagma **sveto-iutro** s. comp. „Sfânta Dimineață” {B} Morariu 1932, 16 (< cr. *svêt (svéta, -o)* + *jùtro*[11]).

1.2.5. Înălțarea Domnului[12]

Pentru denumirea acestei sărbători[13] sunt utilizați termenii: **sénsa** s.f. {B, C, L, M, S, Şc, T, Z} ALIr: 209-210, **sénsiia** {N, Ş} ALIr: 209-210, **sénsova** {J} ALIr: 209-210 (< cr. čak. *sẽnsa*[14], contaminat cu cr. *Spàsovo*[15]).

1.2.6. Pogorârea Duhului Sfânt[16]

Acestei sărbători îi corespunde **dúhova**[17] s.f. „Rusalii” {B} BA 13: 228, {B, C, J, L, N, M, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 210 (< cr. čak. *Dùhova*[18]).

1.2.7. Corpus Domini[1] (Trupul Domnului)[2]

Etimologie nesigură, probabil *apă-botează* sau românescul **bogbotează* (< v. sl. *Bogŭ* rom. + românescul *botează*) (*DELR*, I, A-B, p. 252).

[1] Cf. ALIr 204.

[2] Cf. HER („sfânt”).

[3] Echivalent al ramurii de salcie, utilizată la români (n.n. – L.M.).

[4] Cf. ALIr 209.

[5] < cr. *ùlje* < cuvinte romanice < lat. *oleum, olium* (cf. SES).

Un derivat cu sufixul *-ka* din *ùlje* < lat. *oliva* (n.n. – L.M.).

[6] Prezentat în românește doar „Florii”, deşi în cr. şi it. echivalentele conțin şi „Duminica” – *Nedjelja*, respectiv *Domenica* (cf. ALIr: 208-209; n.n. – L.M.).

[7] Cf. DEX[2].

[8] Precum şi în dr. *Páşte, Páşti* (cf. DEX[2]), ar. *Páşti, Páşte* (cf. DDAGE), mgl. *Paşt (-ştur), Páştu* (cf. DMr).

[9] Cf. VG.

[10] Cf. BA 13: 229. În urma celor constatate pe teren în 2007-2008, menționăm că, în graiurile čakaviene din Istria, accentul cade pe ultima silabă (n.n. – L.M.).

[11] Cf. HER („dimineață”).

[12] Branişte 1993, 145: „la 40 de zile după Paşti”.

[13] Prezentată simplu ca „Înălțarea” (cf. ALIr: 209-210; n.n. – L.M.).

[14] Cf. ALIr: 209-210; < it. dial. *sensa* < it. *ascensióne* < lat. *ascēnsiō, -onis (ascendere)* (cf. DEI).

[15] Cf. DSR.

[16] Branişte 1993, 145: „Duminica Rusaliilor, la 50 de zile după Paşti”.

[17] În mgleglenoromână întâlnim un termen asemnănător, *Dúvi, Duvili* „Înălțarea Domnului. Rusalii” < maced. (cf. DMr).

[18] ALIr: 210.

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

Sărbătoarea[3] este denumită **télova** s.f. {B} BA 13: 228, {B, C, J, L, N, M, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 210 (< cr. čak. *tȅlova*)[4].

Pentru „cei patru bărbaţii înarmaţi, care în timpul procesiunii Corpus Domini poartă baldachinul cu ostensoriul”[5] este utilizat **hitaţi** s.m. pl. Popovici 1909 (< cr. *hȉtati*)[6]

1.3. Sărbătorile Maicii Domului[7]

1.3.1. Curăţirea Sfintei Marii (2 Februarie)[8]

Sensului acestei sărbători catolice este redat printr-un termen împrumutat din cr., cu circulaţie largă, şi unul it., cu circulaţie restrânsă: **svíćniţa** s.f. {B, L, Şc, T} ALIr: 205, **svíčniţa** {J} ALIr: 205, **svít”niţa** {M} ALIr: 205, **svít”ńiţa** {Z} ALIr: 205, **svítniţa** {S} ALIr: 205, **svítńiţa** {J} ALIr: 205 (< cr. lit. *svīćnica*, čak. *svȉćnica*)[9], **candalóra** s.f. {S} ALIr: 205 (< it. dial. *candaluora*[10], lit. *candelòra*[11])[12].

1.3.2. Ridicarea cu trupul la cer a Sfintei Fecioare Maria[13] (15 August)

Această mare sărbătoare este exprimată la ir. mai ales prin sintagme: **ča måre mái̯ca bói̯ja** „Adormirea Maicii Domnului” {G} IHR (< rom. *cea mare* + *maica*, ir. *ča måre* + compus cr. *Majka Božja*[14]), **måra svetíţa** {L, N, S, Şc} ALIr: 211 (< lat. *mas, maris*, cr., *svètica*[15], semicalc al termenului următor), **véla svetíţa** {L, Şc} ALIr: 211 (< cr. čak. *vȅli*[16] şi *svètica*), cu cea mai mare răspândire fiind **véla svéta marîi̯a** „Înălţarea Maicii Domnului”[17] {B, C, M, Ş, T, Z} ALIr: 211 (< cr. čak. *vȅla svêta marȉja*[18]). Singurul substantiv simplu este **uznesénje** s.n. {J} ALIr: 211 (< cr. *Uznesénje*[19]).

1.4. Sărbătorile sfinţilor

Legate de sărbătorile sfinţilor sunt cele ale persoanelor botezate cu numele acestora. Pentru „zi onomastică” este folosit **ímendan** s.m. {J} IHR (< cr. lit. *ìmendān*)[20].

---

[1] Categorie introdusă de noi (L.M.).

[2] Tradusă inadecvat „Corpul Domnului” (cf. ALIr: 210; n.n. – L.M.).

[3] Este vorba despre procesiunea catolică, desfăşurată în joia verde, după duminica Sfintei Treimi, în cursul căreia sunt purtate baldachinul cu ostensoriul şi mostranţa cu sfânta ostie. În cultul ortodox nu există o asemenea procesiune după sărbătorirea Sfântei Treimi (n.n. – L.M.).

[4] Cf. ALIr: 210.

[5] Traducerea noastră – L. M. (cf. Popovici 1909).

[6] Cf. HER: *hȉtati* „1. a se grăbi, a da zor; a se pripi. 2. a arunca, a azvârli. 3. a prinde, a apuca; a înşfăca; a cuprinde.”, *hítjeti* „a se grăbi, a da zor; a se pripi”.

[7] Branişte 1993, 142: „pe care unii le numără la sărbătorile domneşti.”.

[8] Branişte 1993, 165: „Întâmpinarea Domnului, Stretenia (după numele slavon) 2 februarie (la catolici este Curăţirea Sfintei Marii.”.

Traducerea „Intrarea în biserică (sărbătoare religioasă)”, furnizată de ALIr: 205 pentru termenii înregistraţi, este ambiguă, sensul corect fiind cel indicat la începutul secţiunii (n.n. – L.M.).

[9] Cf. ALIr: 205.

[10] Cf. VG.

[11] Cf. IDDLI.

[12] < **candelorum* (cf. IDDLI) < lat. bis. *festum candēlārum* (cf. DEI).

[13] Branişte 1993, 155: „*Adormirea Maicii Domnului*…, în Apus, în timpurile mai noi, … a primit denumirea de *Assumptio Beatae Mariae Virginis*.”.

Teologia catolică actuală susţine că Maica Domului a fost ridicată cu trupul la cer în aceeaşi zi în care a trecut la cele veşnice. (n.n. – L.M.).

[14] Cf. IHR; *mâjka* (cf. HER) „mamă” (cf. DSR).

Dr. *máică* < bg., scr. *majka* (cf. DEX[2]), ar. *maică* < bg. *majka* (cf. DDAGE), mgl. *maică* < bg. *majka* (cf. DMr).

[15] Cf. DSR („sfântă”).

[16] Cf. HER („mare”).

[17] Pentru atestările înregistrate de ALIr, care au traducerea „Înălţarea Maicii Domnului”, considerăm că mai potrivită ar fi fost cea pe care am redat-o la începutul secţiunii, dar şi cea cunoscută la români ca *Sfânta Maria Mare* (n.n. – L.M.).

[18] Cf. ALIr: 211.

[19] Cf. ALIr: 211, DSR.

[20] Cf. DSR.

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

Pentru bisericile şi familiile care şi-au ales un patron spiritual[1] se utilizează **svéti-jandrí** s. comp. pl. „sfinţi patroni” {J} BA 13: 228 (< cr. *svêt (svéta, -o), žàndār, žàndar*)[2].

1.4.1. Sfântul Valentin[3]

svéti valentín „Sfântul Valentin” {B} ALIr: 121-122 (< cr. *svêt (svéta, -o)* şi *Valentin*[4]).

1.4.1. Sfinţii 40 de Mucenici din Sevastia (9 Martie)

În ir.[5] **mučeníț**, s.m. pl. „sărbătoare creştină pentru pomenirea a patruzeci de martiri, care se prăznuieşte la 9 martie” Scărlătoiu 1998: 200, s-a păstrat v. sl. *mučenikъ*.

1.4.2. Sfântul Quirin[6]

S. Quirino „Sfântul Quirin” {S} MALGI: 308, patronul bisericii din Sucodru (< it. *San Quirino*)[7].

1.4.2. Naşterea Sfântului Ioan Botezătorul[8] (24 Iunie[9])

Sărbătoarea are denumiri din cr. şi din it. Frecvenţa cea mai mare o au **iváńa** s.f. „Sf. Ioan” {J} ALIr: 210-211, **ivåńa** {B, C, L, N, M, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 210-211, **ivåńe** s.f. {B} IHR (< din cr. čak. *Ivànja*[10], lit. *Ìvānje*[11]). În paralel, circulă şi sintagme, precum **svéti-i̯iván**[12] „Sfântul Ioan (24 iunie)” {J} BA 13: 228 (< cr. *svêt (svéta, -o)* + *Ìvan*[13]). De asemenea, a fost înregistrat şi **san-ğováni** s. comp. {J} BA 13: 228 (< it. dial. *San Giovani*[14]).

1.4.3. Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel (29 Iunie)

„Sărbătoarea Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel (29 iunie)” este denumită **petróva** s.f. {J} BA 13: 228 (< cr. *Pètrovo*[15]).

Pentru „Sfântul Petru” sunt utilizate două substantive compuse: **svéti pétru** IHR (< cr. *svêt (svéta, -o)*, lat. (*Sanctus*) *Petrus*[16]) şi **sam-pi̯étro** {J} BA 13: 228 (< it. dial *Sam Pietro*)[17].

1.4.4. Toţi Sfinţii (1 Noiembrie)[18]

Pentru această sărbătoare ir. utilizează substantive compuse precum **tot svéți** „Toţi Sfinţii (sărbătoare)” {Z} ALIr: 211-212, **toț svéți** {C} ALIr: 211-212 (rom. *tot, toţi* < lat.[19], sintagma fiind un semicalc al cr. čak. *sì svêti* preluat ca atare în termenul următor) **si svéti** {B, J, L, M, N, S, Ş, Şc, T} ALIr: 211-212, care are şi cea mai mare circulaţie.

1.4.5. Sfinţii pomeniţi răposaţi (2 Noiembrie)[20]

Comemorarea răposaţilor[21] se exprimă prin sintagme româneşti, cr. sau mixtă, împrumutul din cr. având însă circulaţia cea mai largă: **zíi̯a de morț** {J, N} ALIr: 212 (< rom.

---

[1] În ritul ortodox, pentru biserici, se utilizează denumirea de *hram* (n.n. – L.M.).
[2] Cf. DSR „jandarm”.
[3] Sf. Valentin/ Prezbiterul/ Episcop de Interamna (n.n. – L.M.).
[4] < semicalc al it. *San Valentin* (cf. VG).
[5] Precum şi în dr. *mucenícị* (cf. DEX[2]).
[6] Quirin/ de Africa/ de Neuss/ de Roma/ de Sescia/ de Tegernsee/ de Tivoli (n.n. – L.M.).
[7] Cf. VG < lat. *Quîrinus* (DB).
[8] Traduse incorect „Sf. Ion” (Cf. ALIr) şi „Sfântul Ioan (24 iunie)” (cf. BA 13: 228).
[9] Cf. VG.
[10] Cf. ALIr: 210-211.
[11] Cf. ALIr: 210-211, DSR.
[12] De origine salvă (maced.) este şi mgl. *Stivan Pustitu* „Tăierea capului Sf. Ioan (29 Aug.)” (cf. DMr).
[13] Cf. SES.
[14] Cf. VG.
[15] Cf. DSR.
[16] Păstrat şi în dr. *Sâmpétru, Sânpétru, Sânchétru* (cf. DENB), ar. *Săm-Chétru, Sum-Chétru, Sîm-Kétru* (cf. DDAGE).
[17] Cf. VG.
[18] În ritul ortodox, nu sunt celebraţi în această zi (n.n. – L.M.).
[19] Cf. DEX[2].
[20] În ritul ortodox, prima sâmbătă din luna noiembrie (n.n. – L.M.).
[21] Cunoscută în popor ca „Ziua Morţilor” (n.n. – L.M.).

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

ziia de morți < lat.[1]), **mắrtva zi** {L, Z} ALIr: 212 (< cr. *mr̀tav (mr̀tva, o)*[2] şi rom. *zi* < lat.), **mắrtvi god** s. comp. {B, C, L, M, S, Ş, Şc, T} ALIr: 212 (< cr. čak. *mr̂rtvi god*[3] „sărbătoarea morților").

1.4.6. Sfântul Martin[4]

Sărbătoarea Sfântului Martin este conoscută ca **martíńa** s.f. {B, C, J, L, M, N, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 212, **martíńe** s.f. {G} IHR (< cr. lit. *Martinje*[5], čak. *martîn̂ja*[6]), termenii fiind dublați de sintagma **sveti martin** s. comp. {Ş} Morariu 1929: 395 (< cr. *Sveti Martin*[7]).

1.4.7. Sfântul Andrei (30 Noiembrie)[8]

Poate nu întâmplător, este patronul spiritual al bisericii istroromânilor din Jeián, fiind redat prin sintagma **sant-andréa** s. comp. {J} BA 13: 228 (< it. *San Andrea*)[9].

1.4.8. Sfântul Nicolae (6 Decembrie)

Pentru „numele sfinților care aduc daruri" au fost consemnate substantivele compuse: **svéti micúla** {B, C, L, M, N, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 202-203 (< cr. čak. *svêti mikùla*[10]), cu cea mai largă circulație, şi **svéti nicóla** {J, L, M} ALIr: 202-203 (< cr. čak. *svêti*[11] şi un element slavon[12]).

1.5. Anul Nou (1 Ianuarie)

Pentru această sărbătoare ir. utilizează termeni moşteniți din româna comună în compuse cu elemente cr. şi it. **Nov ån** s.m. „Anul Nou" {L} Flipi 204, **nóvo ån** s.n. {Ş} Flipi 204, **nóvu ån** s.m. {C, Şc} Flipi 204 (< lat. *novus, -a, -um, annus*[13], cea de-a doua formă[14] fiind influențată de cr. čak. *nòvo lèto, nôvo lèto*[15] din sintagma următoare) **Nóvo léto** {B, J, N, M, S, Ş, T, Z} ALIr: 204, sintagma cu cea mai largă circulație, **novoléto** s.n. {J} BA 13: 229, **Pắrvi ån** {N} ALIr: 204 (< cr. *pr̂vī (-ā, -ō)*[16] şi lat. *annus*). Mai restrâns ca circulație este şi **capodáno** s.n. {J} BA 13: 229 (< it. *Capodanno*[17]).

1.6. Duminica, sărbătoarea săptămânală a creştinilor[18]

Lat. *domenica* a fost moştenit şi în ir.[19] **dumíreca**, *-reč* s.f. „duminică" Sârbu-Frățilă 1998, {J} IHR, {B, C, J, L, M, S, Şc, T, Z} ALIr: 196, {J, L, N, S, Ş} MALGI: 247, **dumíraca, dumírăca** {Ş} MALGI: 247, **dumírăkę** {N, Ş} ALIr: 196, **dumírca** {B} MALGI:

[1] Cf. DEX[2].
[2] Cf. HER („mort").
[3] Cf. ALIr: 212.
[4] Sf. Martin de Pores/ de Tours (n.n. – L.M.).
[5] Cf. IHR.
[6] Cf. ALIr: 212.
[7] Cf. ALIr 212.
[8] Sfântul Apostol Andrei, cel Întâi chemat, ocrotitorul României, sărbătorit la 30 noiembrie (cf. Calendar 2012).
[9] Cf. BA 13: 228.
[10] Cf. ALIr: 202-203.
[11] Cf. ALIr: 202-203.
[12] Existent în dr. *Nicoară, Nicola* (cf. DENB), ar. *Αγιú Nicóla* „bisericuța de schit (Sînt Nicolae) a satului Perivole" (cf. DDAGE), mgl. *Sfiti Nicǫla* „Sf. Nicolae; biserică (Oşani)", *Nicóla* „nume propriu" (cf. DMr), în it. dial. *San Nicola* (cf. VG).
[13] Cf. DEX[2].
[14] Poate fi interpretată şi ca semicalc, având în vedere topica schimbată față de dr. *Anul Nou* şi ar. *Anlu Nău* (cf. DIARO).
[15] Cf. ALIr: 204.
[16] Cf. HRV („zi-întâi").
[17] Cf. ALIr: 204.
[18] Branişte 1993, 146: „Duminica este ziua săptămânală de odihnă şi de sărbătoare religioasă a creştinilor.".
[19] Precum şi în dr. *dumínecă, dumínică* (cf. DEX[2]), ar. *dumínică, dumînic* (cf. DDAGE), *dumânícâ* (cf. DIARO), *dumănică*, mgl. *dumănică, duminică, dumineşcă* (cf. DMr).

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

247, **dumírekę** {N, Ş} Scărlătoiu 1998: 287, {sud} IHR, **dumíręca** {N, Ş} Scărlătoiu 1998: 287, fiind înregistrat şi ca adv. **dumíreca, dumírekę** {sud} IHR.

2. Posturi

2.1. Posturile din cursul anului bisericesc[1]

V. sl. *postъ*[2] a fost păstrat în ir. **pust**[3], *-ur* s.n. „post, interdicţie de a mânca unele alimente (de origine animală), prescrisă credincioşilor de către biserică în anumite zile în anumite perioade ale anului" Scărlătoiu 1998: 189, 201 (suferind o influenţă fonetică din partea cr. čak. *pûst, pȕst*[4]). Tot din v. sl. *postiti sę* provine ir.[5] **postí** „a posti" {B, J} IHR.

2.1.1. Posturi generale (obşteşti)[6]

Istroromânii respectă posturile de peste săptămână, zilele consacrate purtând denumiri obişnuite. Pierzând termenul moştenit, pentru „miercuri" ir. l-a împrumutat pe **sréda** s.f. {B, C, J, L, N, M, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 207, {L} MALGI: 243, **sred**, *-i* s.m. {B, Ş} BA 13: 228, {J, Ş} IHR, {B, C, J, L, N, M, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 196, {B, J, L, N, S, Ş} MALGI: 243 (< cr. čak. *srēda, srèda, srèda*[7]).

În cazul lui „vineri", ir. a păstrat termenul moştenit din lat. *Veneris (dies)*[8] **vírer** s.m. şi pl. Sârbu-Frăţilă 1998, Scărlătoiu 1998: 287, {J} IHR, {J} ALIr: 196, {J} MALGI: 245. Cu toate acestea, o mai mare răspândire o au: **pétac** s.m. Sârbu-Frăţilă 1998, {Ş} IHR, {B, Ş} MALGI: 245, **pétăc** {B} BA 13: 226, {B, C, L, M, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 161, {B, L} MALGI: 245, **pétâc** {B} IHR, **petác** {Ş} BA 13: 226, {N, S, Ş} MALGI: 245, **petâc** {N} MALGI: 245 (< cr. lit. *pétak*[9], čak. *petȁk*[10]).

2.2. Posturi de mai multe zile (de durată) din cursul anului bisericesc

2.2.1. Postul Paştilor[11]

Pentru „lăsata secului", ir. utilizează **pústu** s. art. {B, C, J, L, M, N, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 207, v. sl. *postъ* suferind o modificare fonetică[12] sub influenţa cr. *pùstni utòrak*[13] .

Prima zi din Postul Mare[1] poartă numele de **curátu sred** {S} ALIr: 207 (< participiul rom. *cura*, devenit arhaism < ir. *curå*[2], şi cr. čak. *srēda, srèda, srèda*, un semicalc al cr. čak.

---

[1] Branişte 1993, 242: „O altă rânduială disciplinară la care Biserica îndrumă viaţa credincioşilor ei pe căile adevăratei trăiri creştine, ale virtuţii şi ale cinstirii de Dumnezeu, este aceea a posturilor din cursul anului bisericesc.".

[2] Precum şi dr. *post* (cf. DEX[2]), mgl. *post, pustíri* (cf. DMr).

[3] Branişte 1993, 242: „O altă rânduială disciplinară la care Biserica îndrumă viaţa credincioşilor ei pe căile adevăratei trăiri creştine, ale virtuţii şi ale cinstirii de Dumnezeu, este aceea a posturilor din cursul anului bisericesc.".

[4] „Carnaval" (cf. ALIr 205).

[5] Precum şi dr. *postí* (cf. DEX[2]), mgl. *pustés* (cf. DMr).

[6] Branişte 1993, 248: „Toate *miercurile* şi *vinerile* de peste an, cu excepţia celor cu *harţi*, pentru că amândouă aceste zile amintesc de întâmplări triste din viaţa Mântuitorului. Într-o zi de miercuri au luat cărturarii şi fariseii hotărârea de a ucide pe Mântuitorul, iar într-o zi de vineri au dus-o la îndeplinire prin judecarea, osândirea la moarte şi răstignirea Mântuitorului. Denumirile păgâne ale zilelor respective s-au păstrat până astăzi, atât în limba noastră, cât şi a altor popoare creştine: (Miercuri: Mercur, zeul cometului, şi Vineri: Venus, zeiţa frumuseţii şi a amorului)". *Harţi* înseamnă „bucurie" (n.n. – L.M.).

[7] Cf. ALIr 207.

[8] Ca, de altfel, şi celelalte dialecte româneşti: dr. *víneri* (cf. DEX[2]), ar. *víńiri* (cf. DDAGE), mgl. *víniri*, *Stă-Vineri* „biserică în Huma" (cf, DMr).

[9] Cf. IHR, DSR.

[10] Cf. ALIr 161.

[11] Branişte 1993, 254: „Postul Paştilor, Păresimile sau Patruzecimea, postul dinaintea învierii Domnului, este cel mai lung şi mai aspru din cele patru posturi de durată ale Bisericii Ortodoxe: Postul Mare sau Postul, Păresimi (de la latinescul *quadragesima*)".

[12] Cf. nota 105.

Utorak „marţi".

[13] „Idem" (cf. ALIr: 207).

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

čȉsta srēda[3] regăsit în sintagma următoare), **čísta sréda** s. comp. {B, C, J, L, N, M, Şc, T, Z} ALIr: 207, **ţísta sréda** {Ş} ALIr: 207, pentru aceeaşi noţiune fiind utilizat şi **pepelníţa** s.f. {S, Şc} ALIr: 207 (< cr. čak. *pepelnȉca*[4]).

Lat. *quadragesima*[5] nu s-a păstrat direct în ir. **corízma** s.f. „Postul Mare" {B, J} IHR, {B, C, J, L, M, N, S, Ş, Şc, T, Z} ALIr: 209, **carísma** „Postul cel Mare" Maiorescu 1874 (< cr. *Kòrizma*[6], čak. *korīzma, korȉzma*[7])[8].

„Săptămâna Mare" este redată prin termeni care îmbină elemente moştenite cu cele cr.: **čéla márle t"édăn** {J} ALIr: 207-208 (< rom. *cela, mare* < lat. + cr. lit. *tjèdan*[9], čak. *ćèdan*[10]) **márle şetimâna** {B, L, M, S, Şc, T} ALIr: 207-208, **setimâna ča mâra** {Ş} ALIr: 207-208, **şetimâna ča mâre** {M} ALIr: 207-208 (< rom. *cela, mare* < lat. + cr. čak. *šetimāna*)[11], putând fi considerate semicalcuri ale cr. čak. *bojžȁ šetimâna, svêta šetimâna* din care provin şi sintagmele următoare) **bójja şetimâna, svéta şetimâna**[12] {N, Z} ALIr: 207-208.

„Instrumentul muzical din lemn, care scoate un pârâit, utilizat în ritul catolic în Săptămâna Mare, de joi până în sâmbătă, în locul clopotelor"[13] se numeşte **scripắţ** s. {J} BA 13: 276 (< cr. *škripac*[14]).

Pentru „Vinerea Mare" sunt utilizate două sintagme, una din cuvinte moştenite, cealaltă având un împrumut cr.: **čéla márle vírer** {J} IHR (rom. *cea, mare, vineri* < lat.[15]), **petắcu ţéla márle** {B} IHR (< cr. čak. *petȁk* şi rom. *cea, mare, vineri*).

Ir. nu a păstrat v. sl. *rastengnǫti* „a răstigni"[16], **rastegní, rastigní, restegní** Scărlătoiu 1998: 226-227 având doar sensul „a întinde". Pentru „răstignit" este utilizat **propnit** part. {B} Morariu 1932: 16 (< cr. *pròpinjati*)[17].

Prezentăm în continuare un inventar al termenilor redaţi mai sus în funcţie de limbile de origine (latină, slavă veche, croată şi italiană).

1. Termeni latini (3): **păstile, păştile** (< lat. *pascha, -ae*), concurat de **páscua** (< it. *Pasqua*) şi de **vazắm, vazắm, văzắm, vâzắm, vozému** (< cr. *Vazam*); **pétru** (< lat. *Petrus*), în sintagma *svéti pétru*, concurat de **pi̯étro**, în sintagma *sam-pi̯étro* (< it. dial *Sam Pietro*); **dumíreca, dumíraca, dumírăca, dumírăkę, dumírca, dumírekę, dumíręca** (< lat. *domenica*).

2. Termeni vechi slavi referitori (4): **práznic, prăznic** (< v. sl. *prazdnikъ*), concurat de **blagdán, blắgdan** (< cr. čak. *blàgdan, blâgdan*, lit. *blâgdān, blàgdān*); **mučeníţ** (< v. sl. *mučenikъ*) „sărbătoare creştină pentru pomenirea a patruzeci de martiri, care se prăznuieşte la 9 martie"; **pust** „post, interdicţie de a mânca unele alimente (de origine animală), prescrisă

---

[1] La catolici, tradusă ca „prima zi de păresimi" (cf. ALIr 207).
[2] „A îngriji, a curăţa" < lat. *curo, -are* (cf. Sârbu-Frăţilă 1998: 202).
[3] Cf. ALIr: 207.
[4] Cf. ALIr: 207.
[5] Moştenit în dr. *părésimi* (cf. DEX[2]).
[6] Cf. HER.
[7] Cf. ALIr: 209.
[8] < istroromană *kṷarízma* (cf. HER).
[9] Cf. SES.
Tjedan „săptămână".
[10] Cf. ALIr: 207-208.
[11] < it. dial. *şetimana* < lat. târziu *septimāna* (cf. DEI).
[12] Ar fi putut fi traduse ca „Săptămâna Sfântă" (n.n. – L.M.).
[13] Traducerea noastră – L.M. (cf. BA 13: 277).
[14] BA 13: 277.
[15] Cf. DEX[2].
[16] Ca în dr. *răstigní* (DEX[2]).
[17] Cf. DSR.

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

credincioşilor de către biserică în anumite zile în anumite perioade ale anului", **pústu** (< v. sl. *postъ*) „lăsata secului"; **postí** (< v. sl. *postiti sę*).

3. Termeni croaţi (35): **blagdán, blågdan** (< cr. lit. *blâgdān, blàgdān*, čak. *blàgdan, blâgdan*), concurat de **práznic, pråznic** (< v. sl. *prazdnikъ*); **víliia bóija, víl'a bóija** „Ajunul Crăciunului" (< cr. čak. *vîlija bȍža, vȉlja bôža*), concurat de **bódl'a zi** (< cf. cr. *Bȁdnjī*, rom. *zi*); **bojíč, bojíću, bojít", bozíṭ** „Crăciun" (< cr. lit. *Bòžić*), čak. *bȍžić*), concurat de **natále** s. (< it. *Natale*); **zórniṭa** „slujba religioasă din dimineaţa Crăciunului" (< cr. *zórnica*); **bojićńácu** (< cr. kaik. *bòžićnjâk*, lit. *bòžićnjāk*); „Boboteaza, Botezul Domnului" **tri cråľ, tricråľi**, **svéta tri cráľa** (< cr. čak. *tri krȍlji*, lit. *svêta*); **úličniṭa, úliṭniṭa, úlična dumíreca** „Florii" (< čak. *ȕlika*, lat. *domenica*); **vazǻm, vazȃm, văzǻm, vâzȃm, vozému** „Paşti" (< cr. *Vazam*), concurat de **påstile, påştile** (< lat. *pascha, -ae*) şi de **páscua** (< it. *Pasqua*); **svetoiutro** „Sfânta Dimineaţă" (< cr. *svéto jùtro*); **sénsa, sénsiia, sénsova** „Înălţarea" (< cr. čak. *sēnsa*); **dúhova** „Rusalii" (< cr. čak. *Dȕhova*); **télova** „procesiunea catolică desfăşurată în joia verde, joia de după duminica Sfintei Treimi, în cursul căreia sunt purtate baldachinul cu ostensoriul şi mostranţa cu sfânta ostie" (< čak. *tȅlova*); **hitaţi** „cei patru bărbaţii înarmaţi, care în timpul procesiunii Corpus Domini poartă baldachinul cu ostensoriul" (< cr. *hȉtati*); **svíćniṭa, svíčniṭa, svít"niṭa, svít"ńiṭa, svítniṭa, svítńiṭa** „Intrarea în biserică (sărbătoare religioasă)" (< cr. lit. *svīćnica*, čak. *svȉćnica*), concurat de **candalóra** (< it. dial. *candaluora*); **uznesénje** „Adormirea Maicii Domnului" (< cr. *Uznesénje*), **véla svetíṭa** (< cr. *vèla, svètica*), **véla svéta maríia** (< cr. čak. *vȅla svêta marȉja*); **ímendan** „zi onomastică" (< cr. *ȉmendān*); **svéti-jandrí** „sfinţi patroni" (< cr. *svêt (svéta, -o), žàndār*); **víliie** „ajunul sărbătoririi naşterii Sfântului Ioan Botezătorul" (< cr. čak. *vîlija*); **iváńa, ivåńa, ivåńe** „sărbătoarea naşterii Sfântului Ioan Botezătorul" (< cr. čak. lit. *Ìvānje*, *Ivànja*); **svéti-jiván** (< cr. *svêt (svéta, -o)*, *Ìvan*), concurat de **san-ğováni** (< it. dial. *San Giovani*); **petróva** s.f. „sărbătoarea Sfinţilor Apostoli Petru şi Pavel" (< cr. *Pètrovo*); **si svéti** „Toţi Sfinţii (sărbătoare)" (< cr. čak. *sȉ svêti*); **mǻrtvi god** „Ziua Morţilor" (< cr. čak. *mȓtvi god*); **martíńa, martíne** „sărbătoarea Sfântului Martin" (< cr. čak. *marti̇̂nja*, lit. *Martinje*); **sveti martin** „Sfântul Martin" (< cr. *Sveti Martin*); **svéti micúla** „Sfântul Nicolae" (< cr. čak. *svêti mikȕla*), concurat de **svéti nicóla** (< cr. čak. + lat. *Nicola*); **pepelníṭa** „prima zi de păresimi" (< cr. čak. *pepelnȉca*), **ṭísta sréda** (< čak. *čȉsta srēda*); **corízma** „Postul Mare", **carísma** (< cr. čak. *korīzma, korȉzma*); **bóija şetimåna** „Săptămâna Mare" (< čak. *bojžȁ šetimâna*), **svéta şetimåna** (< čak. *svêta šetimâna*); **scripǻṭ** „instrument muzical din lemn, care scoate un pârâit, utilizat în ritul catolic în Săptămâna Mare, de joi până în sâmbătă, în locul clopotelor" (< cr. *škripac*); **propnit** „răstignit" (< cr. *pròpinjati*);

4. Termeni italieni (10): **natále** s. (< it. *Natale*) „Crăciun", concurat de **bojíč, bojíću, bojít", bozíṭ** (< cr. lit. *Bòžić*, čak. *bȍžić*); **páscua** (< it. *Pasqua*) „Sfintele Paşti", concurat de **påstile, påştile** (< lat. *pascha, -ae*), **vazǻm, vazȃm, văzǻm, vâzȃm, vozému** (< cr. *Vazam*); **candalóra** (< it. dial. *candaluora*) „Intrarea în biserică (sărbătoare religioasă)", concurat de **svíćniṭa, svíčniṭa, svít"niṭa, svít"ńiṭa, svítniṭa, svítńiṭa** (< cr. lit. *svīćnica*, čak. *svȉćnica*); **valentín** „Valentin" (< it. *San Valentin*), în sintagma **svéti valentín** (< cr. *svêt (svéta, -o)* + it.); **Quirino** (< it. *Quirino*), în sintagma **S. Quirino** (< it. *San Quirino*); **san-ğováni** (< it. dial. *San Giovani*), concurat de **svéti-jiván** (< cr. *svêt (svéta, -o), Ìvan*); **sam-piétro** (< it. dial *Sam Pietro*), concurat de **svéti pétru** (< cr. *svêt (svéta, -o)*, lat. *Petrus*); **sant-andréa** (< it. *San Andrea*).

Aplicând principiul etimologiei directe, observăm că din cei 52 de termeni care aparţin categoriilor onomasiologice prezentate mai sus, cea mai mare parte provine din croată (35), urmată de cele din italiană (10), veche slavă (4) şi latină (3). Numărul mare de termeni croaţi vine să confirme aserţiunea potrivit căreia, asupra dialectului românesc din Istria s-a manifestat în mod permanent şi constant presiunea acestei limbi slave moderne şi a graiurilor

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

sale vorbite în zonă. Cu toate acestea, cea mai importantă dintre influenţele manifestate în istroromână nu a putut schimba caracterul latin al dialectului.

Analizând şi din alt punct de vedere originea lexemelor pe care le-am subsumat câmpului semantic religios, constatăm că limba croată a devenit o susţinătoare a istroromânei ca idiom romanic, participând la procesul de reromanizare a micului dialect românesc – prin intermediul ei au pătruns 2 termeni italieni: **sénsa, şetimâna**.

În concluzie, aspectele examinate vin să demonstreze faptul că istroromâna, deşi considerată în pericol de a fi abandonată, continuă să se manifeste ca un sistem viabil, permisiv tuturor fenomenelor lingvistice caracteristice idiomurilor aflate în contact cu aceasta.

Referinţe bibliografice:

Bujduveanu 2002 – Tănase Bujduveanu, *Aromânii din Kosovo. Istorie. Viaţă religioasă*, Bucureşti/ Constanţa, Editura George Iustinian & Justin Tombozi/ Editura „Cartea aromână”.

Calendar 2012 – „Calendar creştin ortodox 2013”, Timişoara, Editura Arhiepiscopiei Timişoarei.

Maiorescu 1874 – Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria şi vocabular istriano-român*, ediţie îngrijită şi prefaţată de T. Maiorescu, Iaşi.

Mării 1969 – I. Mării, *Note etimologice şi morfologice*, în „Cercetări de lingvistică”, anul XIV, ianuarie-iunie, Bucureşti, 1969, p. 51-56.

Morariu 1921 – Leca Morariu, *Lu Fraţi Noştri. Libru lu Rumeri din Istrie. Cartea Românilor din Istria. Libro degli Rumeni Istriani. Susneviţa (Valdarsa) – Jeiăn (Seiane)*, Suceava, România, Editura Revistei „Făt-Frumos”.

Morariu 1929 – Leca Morariu, *De-ale Cirebirilor. I. Texte din Susn'eviţa*, Cernăuţi, Institutul de Arte Grafice şi Editură „Glasul Bucovinei”, 1929.

Morariu 1932 – Leca Morariu, *De-ale Cirebirilor. II. Texte din Bîrdo, Sucodru şi Grobnic*, Cernăuţi, Institutul de Arte Grafice şi Editură „Glasul Bucovinei”, 1932.

Pachia Tatomirescu 1999 – Ion Pachia Tatomirescu, *Zalmoxianism şi Creştinism în Dacoromânia, Patria Sfântului Ioan Cassian* în: Sfântul Ioan Cassian, *A douăzeci şi patra convorbire duhovnicească*, traducerea/ adaptare din limba latină de prof. univ. dr. Decebal Bucurescu, postfaţă de Ion Pachia Tatomirescu, Timişoara, Editura Aethicus.

Popovici 1909 – Iosif Popovici, *Dialectele române (Rumänische Dialekte). IX. Dialectele române din Istria. Partea a II-a. Texte şi glosar*, Halle a. d. S., Editura autorului.

Puşcariu 1926 – Sextil Puşcariu, *Studii istroromâne. II. Introducere. Gramatică. Caracterizarea dialectului istroromân*, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici şi A. Byhan, Bucureşti, Cultura Naţională.

Sârbu-Frăţilă 1998 – Richard Sârbu, Vasile Frăţilă, *Dialectul istroromân. Texte şi glosar*, Timişoara, Editura Amarcord, 1998.

Scărlătoiu 1998 – Elena Scărlătoiu, *Istroromânii şi istroromâna. Relaţii lingvistice cu slavii de sud*, Bucureşti, Editura Staff, 1998.

SIGLE:

ALIr = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvističeski atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante linguistico istrorumeno*, Pula, Znanstvena Udruga Mediteran, Societas Studiorum Mediterraneum, 2002.

BA 13 = Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis. Parte prima: Questioni: 1-1512*, în „Balcan-Archiv. Neue Folge”, herausgegeben von Wolfgang Dahmen und Johannes Kramer, Band 13, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1988, p. 209-281.

BA 16 = Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis. Parte seconda: Questioni: 1513-3338*, în „Balcan-Archiv. Neue Folge”, herausgegeben von Wolfgang Dahmen und Johannes Kramer, Band 16, Hamburg, Helmut Buske Verlag, 1991, p. 107-137.

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)

DB = *Dicţionar biblic*, vol. I-III, traducere din limba franceză: Constantin Moisă, Bucureşti, Editura Stephanus, 1996.
DDAGE = Papahagi, Tache, *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*, ediţia a II-a augmentată, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1974.
DEI = Carlo Battissti, Giovanni Alessio, *Dizionario etimologico italiano. Volume primo. A-Ca*, Firenze, G. Barbrera Editore, 1950-1957.
DELR = *Dicţionarul etimologic al limbii române. Volumul I. A-B*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2012.
DENB = Petrache, Tatiana, *Dicţionar enciclopedic al numelor de botez cu un tabel alfabetic al sfinţilor ortodocşi*, Bucureşti, Editura Anastasia, 1998.
DEX^2 = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, Bucureşti, ediţia a II-a, Editura Univers Enciclopedic, 1998.
DIARO = Matilda Caragiu-Marioţeanu, *Dicţionar aromân (macedo-vlah). DIARO. A-D*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997.
DMr = Th. Capidan, *Meglenoromânii. III. Dicţionar meglenoromân*, Bucureşti, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului, Imprimeria naţională, [1935].
DSR = Tomici, Mile, *Dicţionar sârb-român*, vol. I-III, Timişoara, Uniunea Sârbilor din România, 1998-1999.
HER = Alemko Gluhak, *Hrvatski etimološki rječnik*, Zagreb, August Cezarec, 1993.
IDDLI = Giacomo Devoto, Gian Carlo Oli, *Il dizionario della lingua italiana,* Firenze, Casa Editrice Felice Le Monnier S.p.A., 1995.
IHR = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pola, Znanstvena udruga Mediteran, 1998.
MALGI = Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 2003, ediţie îngrijită de Bogdan Marinescu, ediţie îngrijită de Bogdan Marinescu.
SES = Marco Snoj, *Slovenski etimološki slovar*, druga, pregledana i dopolnjena izaja, Ljubliana, Modrian, 2003.
VG = Enrico Rosamani, *Vocabolario giuliano dei dialetti parlati nella regione Giuliano-Dalmata quale essa era stata costituita di comune accordo tra i due stati interessati nel Convegno di Rapallo del 12 XII 1920*, Trieste, Editioni LINT, 1990.

ABREVIERI:

adv. = adverb
ar. = aromân(ă)
art. = articulat
B = Brdo
C = Costârčån
cf. = confer (compară)
comp. = compus
cr. = croat(ă)
čak. = čakavian(ă)
der. = derivat
dial. = dialectal(ă)
et. = etimologie, etimon
f. = feminin
friul. = friulan(ă)
G = Gradinie
J = Jeiăn
kaik. = kaikavian(ă)
lit. = literar(ă)
L = Letai
L.M. = Lucian Miclăuş
lat. = latin, latină
M = Miheli
m. = masculin
mgl. = meglenoromân(ă)
N = Noselo
n. = neutru
n.n. = nota noastră
p. = pagina, paginile
part. = participiu
pl. = plural
pop. = popular(ă)
rom. = român(ă)
S = Sucodru
s. = substantiv
sl. = slav(ă)
sud = localităţile istoromâne din sud
Ş = Şuşnievița
Şc = Şcabici
T = Târcovți
v. = vechi
Z = Zancovți

BDD-A8586 © 2013-2014 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.77 (2026-11-18 10:57:19 UTC)